Informator Turystyczny

Pałace, dwory i zamki w dorzeczu Parsęty

Autorzy: *Andrzej Świrko, Marta Świrko*

Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty 4
Wstęp 6

1. BATYŃ – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 10
2. BĄDKI – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 11
3. BIAŁA GÓRA – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 11
4. BIAŁOGARD – Gmina Białogard, powiat białogardzki 12
5. BIAŁOWĄS – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 13
6. BIAŁY ZDRÓJ – Gmina Sławoborze, powiat świdwiński 14
7. BIERNÓW – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 14
8. BIESIEKIERZ – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 15
9. BOBOLICZKI – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 16
10. BOLKOWO – Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 16
11. BORZĘCINO – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 16
12. BOŹNIEWICE – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 17
13. BRUSNO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 18
14. BUCZKI – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 18
15. BUDZISTOWO – Kołobrzeg, powiat kołobrzeski 18
16. BUGNO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 20
17. BUKÓWKO – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 20
18. CHWALIMKI – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 21
19. CIESZYN – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 22
20. CYBULINO – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 22
21. DARGIŃ – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 23
22. DĄBROWA BIAŁOGARDZKA – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 23
23. DOBROCIECHY – Gmina Bobolice, powiat szczecinecki 25
24. DOBROWO – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 25
25. DOŁGANÓW, DŁUGANOWO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 26
26. DOŁGIE – Gmina Biały Bór, powiat szczecinecki 26
27. DRZONOWO – Gmina Kołobrzeg, powiat kołobrzeski 27
28. GAŁOWO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 28
29. GAWRONIEC – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 28
30. GĄSKÓW – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 29
31. GŁODOWA – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 30
32. GŁODZINO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 31
33. GOŚCINO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 33
34. GRUSZEWO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 34
35. GWIAZDOWO – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 34
36. JARKOWO – Gmina Rymań, powiat kołobrzeski 34
37. JEZIERZYCE – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 35
38. JUCHOWO – Gmina Borne–Sulinowo, powiat szczecinecki 36
39. KAMASOWO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 38
40. KAMICA – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 38
41. KAMIONKA – Gmina Grzmiąca, powiat szczecinecki 39
42. KARKOWO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 39
43. KARLINO – Gmina Karlino, powiat białogardzki 40
44. KARŚCINO – Gmina Karlino, powiat białogardzki 41
45. KĘPSKO – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 41
46. KIKOWO – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 42
47. KŁANINO – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 43

48. KŁODZINO – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 44
49. KŁODZINO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 44
50. KŁOPOTOWO – Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 46
51. KOŁACZ – Gmina Połczyn Zdrój, powiat szczecinecki 47
52. KOTŁOWO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 47
53. KOZIA GÓRA – Gmina Karlino, powiat białogardzki 48
54. KRAŚNIK KOSZALIŃSKI
– Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 50
55. KRĄGŁE – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 50
56. KRĘPA – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 50
57. KRZECKO – Gmina Sławoborze, powiat świdwiński 52
58. KUSOWO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 53
59. LASKI – Gmina Białogard, powiat białogardzki 53
60. LASKI KOSZALIŃSKIE
– Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 54
61. LEPINO – Gmina Sławoborze, powiat świdwiński 54
62. LIPIE – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 55
63. LUBIECHOWO – Gmina Karlino, powiat kołobrzeski 57
64. LUBKOWICE – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 57
65. LUBOGOSZCZ – Gmina Grzmiąca, powiat szczecinecki 57
66. LUBORADZA – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 58
67. ŁĘGI – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 58
68. ŁĘKNICA – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 59
69. MARCELIN – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 60
70. MIERZYN – Gmina Karlino, powiat białogardzki 60
71. MIERZYNEK – Gmina Karlino, powiat białogardzki 60
72. MIĘKOWO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 61
73. MIŁOBĄDŹ – Gmina Biały Bór, powiat szczecinecki 61
74. MODRZEWIEC – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 62
75. MOŁTOWO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 63
76. MYŚLINO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 64
77. NASUTOWO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 64
78. NAWINO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 65
79. NIELEP – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 66
80. NOSIBĄDY – Gmina Grzmiąca, powiat szczecinecki 67
81. NOSOWO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 68
82. NOWE BIELICE – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 69
83. NOWE LUDZICKO
– Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 69
84. OGARTOWO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 70
85. OKOLE – Gmina Borne–Sulinowo, powiat szczecinecki 70
86. OMULNA – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 71
87. OSICZYN – Gmina Borne Sulinowo, powiat szczecinecki 71
88. OSTRE BARDO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński . . . 71
89. OSTROWĄSY – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 72
90. PARCHLINO – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 73
91. PARNOWO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 74
92. PARSĘCKO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 74
93. PARSOWO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 75
94. PASZĘCIN – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 76
95. PIOTROWICE – Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 77
96. PŁAWĘCINO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 77
97. POBŁOCIE WIELKIE – Gmina Karlino, powiat białogardzki . . . 78
98. POCZERNINO – Gmina Karlino, powiat białogardzki 78
99. PODWILCZE – Gmina Białogard, powiat białogardzki 79
100. POŁCZYN ZDRÓJ – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński . 80
101. POPIELEWKO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 82
102. PRZYBKÓWKO – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 83

103. PRZYDARGIŃ – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 83
104. PUSTARY – Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 83
105. RADACZ – Gmina Borne Sulinowo, powiat szczecinecki 84
106. RARWINO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 84
107. RĄBINKO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 85
108. RĄBINO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 86
109. ROBUŃ – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 88
110. RÓŻANY – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 88
111. RYCHOWO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 88
112. RYCHÓWKO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 89
113. RYMAŃ – Gmina Rymań, powiat kołobrzeski 90
114. RZESZNIKOWO – Gmina Rymań, powiat kołobrzeski 91
115. RZĘCINO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 92
116. SIŃCE – Gmina Białogard, powiat białogardzki 92
117. SKOCZÓW – Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 94
118. SKOTNIKI – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 95
119. SŁOWIANKI – Gmina Połczyn, powiat świdwiński 95
120. SMĘCINO – Gmina Tychowo, pow. białogardzki 96
121. STANOMINO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 96
122. STARE DĘBNO – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 98
123. STARE LUDZICKO – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 98
124. STARE RESKO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński . . . 100
125. STARY CHWALIM – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 101
126. SUCHA – Gmina Grzmiąca, powiat szczecinecki 101
127. ŚWIĄTKI – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 101
128. ŚWIDWIN – Gmina Świdwin, powiat świdwiński 102
129. ŚWIEMINO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 102
130. ŚWIERSZCZEWO – Gmina Biały Bór, powiat szczecinecki . . . 103
131. ŚWIERZNICA – Gmina Rąbino, powiat świdwiński 104
132. TARNINA – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 105
133. TRZCIANA – Gmina Sławoborze, powiat świdwiński 106
134. TRZCINNO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 106
135. TRZEBIECHOWO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki . . 106
136. TRZEBIEC – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 107
137. TRZEBIEŃ – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 107
138. TRZYNIK – Gmina Siemyśl, powiat kołobrzeski 107
139. TUROWO – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 108
140. TYCHOWO – Gmina Tychowo, powiat białogardzki 108
141. TYCHÓWKO – Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 109
142. UNIEMINO – Gmina Borne Sulinowo, powiat szczecinecki . . . 110
143. URADZ – Gmina Barwice, powiat szczecinecki 110
144. WARDYŃ DOLNY
– Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński 111
145. WARNINO – Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński 112
146. WARTKOWO – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski 113
147. WIERZBKA DOLNA – Gmina Gościno, powiat kołobrzeski . . 113
148. WILCZE LASKI – Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki 114
149. WILCZOGÓRA – Gmina Bobolice, powiat koszaliński 114
150. WŁOŚCIBÓRZ – Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 114
151. WOJĘCINO – Gmina Bobolice, pow. Koszaliński 115
152. WSZEMIERZYCE – Gmina Siemyśl, powiat kołobrzeski 115
153. ZAGÓRZE – Gmina Białogard, powiat białogardzki 116
154. ŻDŻAR– Gmina Barwice, powiat szczecinecki 116
155. ŻYTELKOWO – Gmina Białogard, powiat białogardzki 117

Mapa 118
Gminy w internecie 120

Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty

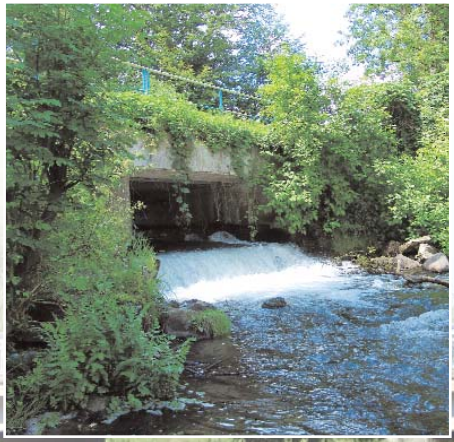
Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty zrzesza 23 gminy, w tym 4 miejskie, 6 miejsko-wiejskich i 13 wiejskich. Głównym celem Związku jest wspólne rozwiązywanie problemów związanych z ochroną środowiska, propagowanie edukacji ekologicznej, a także promocja regionu. Obszar działania Związku liczy 4 200 km kwadratowych i zamieszkały jest przez ponad 264 tys. mieszkańców. Krajobraz dorzecza Parsęty został ukształtowany przez lodowiec, efektem czego są liczne pozostałości w postaci oczek wytopiskowych, torfowisk oraz głazów narzutowych, z których największy (trzeci w Europie) znajduje się na cmentarzu w Tychowie. Dorzecze Parsęty charakteryzuje się wyjątkowym klimatem, co w połączeniu z występowaniem licznych źródeł wód mineralnych oraz borowiny spowodowało powstanie na tym terenie dwóch uzdrowisk: w Połczynie Zdroju i Kołobrzegu.

Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty
ul. Koszalińska 96A, 78-230 Karlino
tel. (+48 94) 311 72 47
fax (+ 48 94) 311 71 16
e-mail: zmigdp@parseta.org.pl
www.parseta.org.pl • www.parseta.pl

Wstęp

Przez setki lat rolnictwo odgrywało wielkie znaczenie w życiu gospodarczym Pomorza, stanowiło podstawowe źródło utrzymania dla większości mieszkańców. Dominująca część wsi swój rodowód wywodzi z wieków średnich i stanowiła uposażenie powstających kościołów, klasztorów bądź lenno miejscowej, pomorskiej szlachty lub szlachty przybyłej z terenu dzisiejszych Niemiec. Do przedstawicieli rodzimej szlachty /różne są opinie/ zaliczane są takie rody jak: Świętosze, Karnicowie, Wussekenowie, Boninowie, Sycewonie /Zitzewitz/, Kleszcze /Kleist/, Podkomorzowie /Puttkamer/, Naciemięrzyce /Natzmer/, Panowie z Oparzna – von Wupersnow, Kamykowie, Borkowie - potomkowie ostatniego kołobrzeskiego kasztelana. Do rodzin rycerskich o niemieckim rodowodzie zaliczyć należy: von Behrów, von Ebersteinów, von Wachholtzów, von Wedlów, von Ostenów, von Hindenburgów, von Köllerów, von Düringów, von Heydebrecków, von Bevenhusenów, von Blanckenburgów, von Rugenwoldów, von Manteuffłów, von Glassenapp, von Wedel i wiele innych mniej znanych.

Pierwsi rycerze niemieccy, którzy przynieśli ze sobą prawo lenne, zaczynają się pojawiać na terenie dorzecza Parsęty dopiero w latach 70-tych XII w. Jednak aż po wiek XIII stanowili rzadkość. Prawdziwy przełom w procesach osadniczych nastąpił w II poł. XIII w., gdy nastąpił gwałtowny napływ kolonistów niemieckich za sprawą biskupa kamieńskiego Hermanna von Gleichen. Możliwe to było w wyniku przeludnienia wsi niemieckiej, występowania nadwyżki ludności i jej skłonności do poszukiwania nowego miejsca zamieszkania, co się wiązało z szeregiem ulg i zwolnień, jakie zyskiwali osadnicy. Osadnicy przynosili ze sobą prawo niemieckie, które z czasem zatracało swój etniczny charakter i stawało się obowiązującym dla wszystkich mieszkańców miast i wsi. Poza biskupem działalność lokacyjną podejmowały klasztory, głównie białobocki.

Przewodnik po parkach, dworach, pałacach i zamkach w dorzeczu Parsęty ma za cel przybliżyć zainteresowanym piękno terenów rozpościerających się nad dziką rzeką Pomorza Środkowego, które na przestrzeni wieków - tak jak całe Pomorze - przechodziły bogate koleje losów. Zmiany polityczne i społeczne, jakie nastąpiły w wyniku II wojny światowej, doprowadziły do tego, że pozostały dwory, pałace bez swoich twórców. Jako mienie poniemieckie, obce ciało, traktowane były bez szczególnej troski. Szereg obiektów uległo kompletnemu zniszczeniu.

Ten stan rzeczy zmienił się radykalnie po 1990 r. Wiele obiektów znalazło prywatnych nabywców, którzy z troską o najdrobniejsze szczegóły dokonują odbudowy obiektów europejskiej kultury.

Znajdują one nowe przeznaczenie często jako hotele, prywatne rezydencje, siedziby fundacji. Stają się - tak jak w przeszłości - zaczynem dla wielu pozytywnych zmian na wsi pomorskiej. Szczególnej troski wymagają dawne dwory użytkowane obecnie na potrzeby mieszkalne przez wspólnoty mieszkaniowe. Brak środków finansowych, wyższe koszty utrzymania nie sprzyjają odtworzeniu i utrzymaniu choćby zewnętrznej formy dawnej siedziby ziemiańskiej.

W gorszej sytuacji pozostają dawne parki, często o bardzo bogatej szacie roślinnej i z licznymi pomnikami przyrody. Brak środków finansowych po stronie samorządów, które najczęściej stały się właścicielami parków, uniemożliwia ich odbudowę i właściwą pielęgnację. Szkoda, bo w wielu przypadkach mogłyby posłużyć jako miejsce dla wypoczynku i poznania przyrody.

Przewodnik zawiera opisy 165 dworów, parków, pałaców i zamków położonych na terenie gmin członkowskich Związku Miast i Gmin Dorzecza Parsęty, ułożonych alfabetycznie wg polskich urzędowych nazw miejscowości z podaniem nazwy gminy i powiatu. Przy każdej opisanej miejscowości podano jej nazwę niemiecką wg stanu zarejestrowanego w treści mapy topograficznej. W ramach kwerendy po polskich zborach archiwalnych starano się ustalić historię opisanych obiektów, nazwisk właścicieli, architektów czy też budowniczych. Wykonano krótkie opisy obiektów, podkreślając szczególne ich walory oraz stan obecny, tj. na miesiąc maj 2005 r. Większość obiektów architektonicznych opatrzona została zdjęciami. Przy wykonaniu przewodnika bardzo pomocne było opracowanie wykonane przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze „Inwentaryzacja Turystyczno-Krajoznawcza woj. koszalińskiego".

Całość opracowania uzupełnia mapa krajoznawcza obrazująca lokalizację opisanych obiektów. Przewodnik po parkach, pałacach, dworach i zamkach w dorzeczu Parsęty obok innych tematycznych przewodników wykonanych na zlecenie Związku Miast i Gmin Dorzecza Parsęty stanowi ciekawe kompendium wiedzy dla interesujących się przeszłością Pomorza, a szczególnie jego części środkowej.

Andrzej Świrko

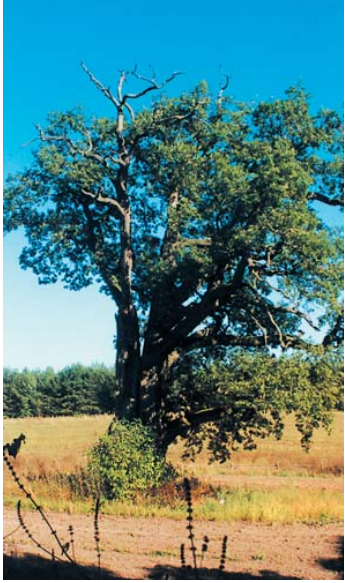
Batyń - niemiecka nazwa Battin
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

1

Ruiny pałacu **założonego na planie prostokąta. Budynek pierwotnie z ryzalitami na osi fasady i elewacji ogrodowej. Piętrowy, przykryty dachem czterospadowym z wystającymi ponad dach ryzalitami.**
Od strony fasady ryzalit trzykondygnacyjny, zwieńczony ażurową balustradą. Okna zamknięte odcinkowo i prostokątnie. Pałac nawiązywał do rozwiązań neoklasycystycznych, ale też do tzw. stylu „arkadowego". Wybudowano go najprawdopodobniej w II poł. XIX wieku dla rodziny Rosemann z Berlina.
Na początku XX wieku dokonano modernizacji budynku. Po wojnie funkcjonowała w nim szkoła podstawowa. Obecnie w stanie ruiny. Pałac zlokalizowany był w północno-zachodniej części wsi w kompleksie zabudowań gospodarczych.
Od północy i zachodu ruiny pałacu otoczone są XIX-wiecznym parkiem o charakterze krajobrazowym. Przez park przebiega droga.

Batyń **to stara wieś, której rodowód sięga czasów średniowiecza. Pierwsze wzmianki pisane pochodzą z 1412 roku i dotyczą opisu zniszczeń, jakich się dopuścili Krzyżacy ze Świdwina. Wieś była lennem starego rodu pomorskiego von Podewils, który przybył na te tereny z ziemi kołobrzeskiej 22 maja 1362 roku. Batyń należała do nich aż do I poł. XIX wieku. W 1628 roku wieś pozostawała w rękach Anselma von Podewils, w 1756 roku właścicielem wsi był członek rodu – Edward von Podewils. Jego następcą był syn Ludwig Christian. Od 1776 roku właścicielem majątku był generał Friedrich Wilchelm von Podewils, a następnie jego żona Ehleonora Carolina z domu Wolsky.**
W tym czasie we wsi istniała duża owczarnia, sześć gospodarstw zagrodowych i gospoda. W 1843 roku majątek przeszedł na własność Otto Bogislowa von Kleist, który nabył majątek za kwotę 16 120 talarów. We wsi mieszkało wówczas 214 mieszkańców. W 1853 roku C.J. Heyse nabył majątek za sumę 12 700 talarów od Antonette Friedrike von Kleist.
W tym czasie wiele majątków szlacheckich zmieniało właścicieli, gdyż mieszczanie uzyskali prawo nabywania ziemi.
W 1867 roku w skład majątku Batyń wchodziły również dwa folwarki Carlsruh (obecnie Zbytki) i Klein Damerow (Dąbrówka) położone na północny wschód od wsi. Łącznie wieś z majątkiem oraz folwarkami zamieszkiwały 582 osoby.
W 1892 roku właścicielem dawnych dóbr rycerskich – Batynia i dwóch folwarków (ok. 1094 ha) został Hosemann, który zlecił wybudowanie neoklasycystycznego pałacu. Majątek posiadał już wówczas maszynę parową oraz należała do niego mleczarnia. W 1914 roku właścicielem został Erich Hosemann, a powierzchnia

majątku zmniejszyła się do 793 ha. Do lat 1931-32 majątek należał do rodów Hosemann i Ponatz, którym jako osobom pochodzenia żydowskiego odebrano go i dokonano parcelacji. Podzielono go na 55 gospodarstw. Z tego okresu pochodzą liczne zagrody o jednolitej architekturze, rozciągające się wzdłuż drogi prowadzącej do dawnego ewangelickiego kościoła.

Bądki – niemiecka nazwa Rothenfiess

2

Gmina Barwice, powiat szczecinecki

Układ przestrzenny zatarty. Park zaniedbany. Ślady po parterowym dworze z końca XIX w. Park krajobrazowy z końca XIX w., o pow. 2 ha.
Bądki to dawny XVIII-wieczny folwark należący pierwotnie do miasta Barwice.

Biała Góra – niemiecka nazwa Ballenberg

Gmina Rąbino, powiat świdwiński

3

Z pierwotnego założenia pałacowo-parkowego zachował się do dzisiejszych czasów *park naturalistyczny*, będący pierwotnie częścią lasu otaczającego wieś, wzbogacony o sztucznie wprowadzone gatunki drzew – buki, jesiony, dęby i klony.
Pierwotny układ i wyposażenie zatarte. Powierzchnia parku wynosi około 3 ha. Założono go w II połowie XIX wieku. Według XIX – wiecznych przekazów kartograficznych nieistniejący obecnie dwór ulokowany był między parkiem a podwórkiem, zwrócony szczytem do drogi wiejskiej.

Biała Góra to dawna wieś rycerska, o której pierwsze wzmianki pochodzą z 1523 roku i wskazują, że była lennem rodu von Zozenow. Jej pierwszym właścicielem był Natzme von Zozenow, wymieniony we wzmiance jako ten, na którym ciążył obowiązek służby wojennej. W 1569 r. wzmiankowani jako właściciele byli Andreas i Jacob von Zozenow. W 1694 roku rodzina von Zozenow sprzedała majątek Maxowi von Wolde. Następnie przeszedł na własność jego syna Lorenza Jürgena, po którym dobra odziedziczyła wdowa Hedwig Elizabeth z domu von Kameke, a następnie Caspar Edmund von Sydow, jej drugi mąż.
W 1750 roku majątek z powodu złego gospodarowania został wystawiony na licytację. Kupił go Primislaw Ulricha von Kleist. Jego powierzchnia w 1756 r. wynosiła 3 i 1/8 łana. Ówczesna wieś

składała się z folwarku, owczarni, 5 dużych gospodarstw, zagrodnika, kuźni – łącznie 9 domów.
W 1774 roku, jako właściciel został odnotowany Joachim Rüdigier von Kleist. Na początku XIX wieku wieś przeszła w drodze koligacji w posiadanie rodziny von Borcke, by ponownie wrócić do von Kleistów. W 1853 roku właścicielem majątku rycerskiego była rodzina mieszczańska Schmeling, która następnie odsprzedała go Hermannowi Schmieden. Rodzina Schmieden pozostała właścicielem majątku do końca II wojny światowej.
W okresie międzywojennym nastąpiła częściowa parcelacja majątku. Świadczą o tym śródwioskowe wybudowania, na które składają się jednakowe domy mieszkalne wraz z zabudowaniami.

Białogard – niemiecka nazwa Belgard
Gmina Białogard, pow.białogardzki

4

Zamek – pozostałości budowli obronnej, podziemia, partie murów piwnic wyznaczających rzut poziomy dawnego zamku zamykającego się w prostokącie o wymiarach 11,5 x 20,5 m. Mury wzniesione są z kamienia i cegły. Pierwotny zamek był budowlą wolnostojącą, otoczoną wałem obronnym. W latach 1315–1321 stanowił siedzibę księcia zachodniopomorskiego Warcisława IV. Zamek na przestrzeni wieków był wielokrotnie przebudowywany, ostatecznie rozebrany w latach 90-tych XX w. Średniowieczny zamek wzniesiono na miejscu wczesnośredniowiecznego słowiańskiego grodziska założonego w VII w.

Białowąs – niemiecka nazwa Balfanz
Gmina Barwice, powiat szczecinecki

5

Pałac **neogotycki z I poł. XIX w. na planie prostokąta z dwoma zryzalitowanymi, prostokątnymi skrzydłami. Widoczny taras wraz z ryzalitem (wejście). Ostrołukowe okna oraz lizeny. Wnętrza eklektyczne. Pow. użytkowa 2270 m2.**
Wokół pałacu park założony w I poł. XIX w., o cechach eklektyzmu romantycznego. Pow. 6,5 ha; 30 gatunków drzew.
W pobliżu kościoła dawna *kaplica grobowa* z 1689 r., konstrukcja szachulcowa. Została ufundowana przez Kazimierza von Glasenapp. Wokół lipy drobnolistne o obw. od 300 cm do 410 cm (7 sztuk) oraz dęby szypułkowe: 420 cm i 450 cm.
Budynki gospodarcze, dobrze zachowane, z kamienia i cegły (koniec XIX i pocz. XX w.) Szczególnie godny uwagi jest szachulcowy dom ogrodnika z końca XIX w. oraz ceglany dom zarządcy z XIX w.
Białowąs **– wieś średniowieczna, wielodrożnica, lenno rodów von Vodig oraz von Glassenapp. Ostatnim właścicielem majątku rycerskiego Balfanz był Friedrich Wilhelm Graf von Rittberg. Twórcą obecnego układu przestrzennego zespołu pałacowo-parkowego był R. Haase, do którego majątek należał w okresie budowy pałacu wraz z zabudowaniami gospodarczymi.**

Biały Zdrój – niemiecka nazwa Balsdrey
Gmina Sławoborze, powiat świdwiński

6

Dwór z IV ćwierćwiecza XIX w., przykład skromnej pomorskiej architektury dworskiej. Wzniesiony na planie prostokąta z płytkim, poprzedzonym gankiem ryzalitem na osi elewacji frontowej. Budynek parterowy, z piętrowym ryzalitem przykryty dachem dwuspadowym. Ganek poprzedzony schodami. Stolarka drzwiowa i okienna w większości XIX–wieczna, dach kryty dachówką zakładkową. Elewacja budynku dekorowana gzymsem parapetowym profilowanym i zwieńczone drobno profilowanym gzymsem koronującym. Ryzalit zwieńczony trójkątnym oprofilowanym naczółkiem. Okna w profilowanych opaskach, w fasadzie z odcinkowym gzymsem nadokiennym i płycinami z dekoracją geometryczną. Budynki gospodarcze w stanie ruiny.

Biernów – niemiecka nazwa Quisbernow,
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

7

Istniejący pierwotnie *dwór*, o bliżej nieokreślonej formie nie zachował się do obecnych czasów, uległ rozbiórce. Również spośród licznych budynków gospodarczych i inwentarskich zachowały się cztery bardzo zmienione, rozlokowane po obu stronach drogi wewnętrznej. Wszystkie pochodzą z przełomu XIX i XX wieku. Park podworski, początek XIX wieku, naturalistyczny. Powierzchnia – 2 ha. Rozplanowany po północno-wschodniej stronie podwórza folwarcznego, z fragmentami ceglanego ogrodzenia od zachodu.
Biernów **– historia pisana osady sięga roku 1493 i określa się ją jako wieś o metryce średniowiecznej, lenno rodu von Manteuffel. W 1493 roku odnotowano istnienie kościoła w Biernowie, którego fundatorem był Johann von Zozenow. W I poł. XVIII wieku majątek rycerski składał się z dwóch folwarków i był ponownie własnością Manteufflów. W 1728 roku dołączono do Biernowa dobra w Buślarach. W 1773 roku Heinrich Christoph von Manteuffel sprzedał część posiadłości za 1000 talarów Antonowi von Krock. Na pocz. XIX wieku majątek wchodził w skład dóbr rodu von Zozenow, ale już w latach 30-tych XIX wieku jako właściciele wymienia się rodzinę Schmieden, a od 1838 roku rodzinę Gottschlak i od 1861 roku - Malue. W 1892 roku majątek Biernów zajmował 842 ha, w tym 519 ha pól. Z tego czasu pochodzi założenie parkowo-pałacowe wraz z zabudowaniami folwarcznymi. W latach 20-tych XX wieku majątek uległ zniszczeniu i liczył już tylko 575 hektarów.**

Biesiekierz – niemiecka nazwa Bizieker 8

Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński

Na prawo od drogi krajowej Szczecin-Gdańsk położony jest *zespół pałacowo-parkowy* pochodzący z przełomu XIX i XX w., składający się z pałacu zbudowanego w 1907 r. w stylu eklektycznym z elementami secesji. Pałac składa się z: dwukondygnacyjnego korpusu głównego z pseudoryzalitem w osi elewacji, zwieńczonym wystawką zakończoną trójspadowym dachem pokrytym, tak jak na całości, dachówką oraz ze skrzydła bocznego. Na skrzyżowaniu korpusu głównego i skrzydła wieża na planie kwadratu z hełmem dzwonowym. We wnętrzu ciekawa klatka schodowa, bogato zdobiona motywami geometrycznymi oraz salon z dwoma neogotyckimi kominkami. Pałac otoczony jest parkiem krajobrazowym założonym 100 lat wcześniej niż wybudowany pałac. Zachowały się skupiska starego drzewostanu.

***Wieś Biesiekierz* od XIV w. stanowiła część majątku kołobrzeskiego rodu Holkenów, których główna siedziba mieściła się w pobliskim Nosowie. W 2/3 należała do rodu von Kranksporn i prawdopodobnie rodu von Kameke. Aż po XIX w. wieś zmieniała wielokrotnie właścicieli. Przez pewien czas należała w części do innego znanego rodu pomorskiego von Heidebreck z linii parsowskiej. Pod koniec XVIII w. jedynym właścicielem została rodzina von Kameke. To w okresie ich władania powstał cały zespół pałacowo-parkowy. Ostatnim właścicielem majątku był Edward graf von Herztberg.**

Boboliczki - niemiecka nazwa Neu Bublitz
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

9

Dwór z końca XIX w. zbudowany przez rodzinę von Gerschow, która była właścicielem niewielkiego majątku ziemskiego, wydzielonego z dóbr ziemskich Gozdu. Dwór powstał razem z parkiem i założeniem gospodarczym, które zostało rozbudowane na pocz. XX w. przez nowego właściciela, Christiana Zäh. Dwór zbudowany z cegły, ściany działowe o konstrukcji szachulcowej wypełnione gliną. Do bryły budynku przylega prostokątny ganek na osi fasady i pięcioboczny ryzalit na osi elewacji ogrodowej zakończony trójkątnym szczytem. Dach dwuspadowy. Elewacja bez wystroju. Z dawnego założenia przetrwał park z przełomu XIX i XX w., naturalistyczny o pow. 2 ha.

Bolkowo – niemiecka nazwa Bolkow
Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński

10

Bolkowo to dawny majątek rycerski. Pierwszym znanym właścicielem był Filip Ferdynand von Wolde (XVIII w.). W II poł. XIX w. majątek przeszedł na własność rodziny von Woedtke, w ich władaniu pozostał do marca 1945 r.

Z pierwotnego założenia dworsko-parkowego zachował się w dobrym stanie dawny dwór z końca XIX w. Obecnie użytkowany na potrzeby szkoły podstawowej.

Jest to budynek wybudowany na planie prostokąta z licznymi ryzalitami i wykuszami. Kompozycja oraz opracowanie bryły obiektu nie nawiązuje do żadnego stylu historycznego, tworząc architekturę chaotyczną i niezbyt udaną.

Charakterystyczną cechą układu wnętrz jest umieszczenie w przyziemiu dworu dużej sali reprezentacyjnej z wielobocznym ryzalitem od strony ogrodu oraz ulokowanie pomieszczeń gospodarczych w piwnicach budynku. Autorzy projektu i wykonawcy nieznani. Budynek wzniesiony dla rodziny Woedtke.

Dwór jest usytuowany w pobliżu drogi Białogard – Wałcz. Dojście do dworu poprzedzone podjazdem. Po stronie południowej i zachodniej dworu rozciąga się 1,7 ha park krajobrazowy ze stawem. Park został założony w II poł. XIX w.

Borzęcino – niemiecka nazwa Borntin
Gmina Barwice, powiat szczecinecki

11

Dom zarządcy, budynek bezstylowy, z końca XIX w., parterowy, dach dwuspadowy z naczółkami, wystawka na osi fasady. Gzyms wieńczący – ząbkowany. W pobliżu park z poł. XIX w., naturalistyczny, o pow. 5 ha, drzewostan mieszany. Inne budynki: gorzelnia ceglana z końca XIX w., dwór spalony w 1946 r. Całość zaniedbana.

Borzęcino to średniowieczna wieś, lenno rodu von Zastrow (od XVI do XVIII w.). Ostatnim właścicielem była rodzina Snethlage

Bożniewice - niemiecka nazwa Hufenberg
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

12

Zespół dworsko-parkowy. Dwór wzniesiony w dwóch etapach. Założony w II poł. XVIII w., z tego okresu pochodzą dwie sklepione kolebkowo piwnice. W poł. XIX w. na fundamentach starego budynku o konstrukcji szachulcowej, z zachowaniem piwnic, wzniesiono nowy dom z cegły.

Jest to obiekt parterowy, przykryty dachem naczółkowym z piętrowym ryzalitem i szeregiem lukarn w połaci dachu. Na osi elewacji ogrodowej prostokątny portyk poprzedzony schodami. Elewacja zdobiona gzymsami: nadokiennym, kordonowym, podokapowym. Ryzalit i lukarny zwieńczone trójkątnymi tympanonami. Budynek stanowi własność osoby prywatnej i poddany został pracom remontowym z zachowaniem szczególnej staranności nad przywróceniem pierwotnego wyglądu. Dzieje dworu wiążą się z historią miejscowości Hufenberg, która jako założenie folwarczne powstała w XVIII w. Folwark należał do domeny państwowej w Bobolicach. Kolebowe sklepienia piwnic dworu wskazują, że musiał powstać nie później niż przed 1800 r., czyli w roku, w którym folwark kupiła rodzina von Wenden, obecna w tych okolicach już od XVII w. W ich rękach majątek Bożniewice przebywał do początku XX w. Obecnie istniejące zabudowania zostały wzniesione zapewne przez rodzinę von Wenden. Świadczą o tym inicjały „CvW 1905" znajdujące się na jednym z budynków gospodarczych. Dwór powstał w poł. XIX w., gdy właścicielem majątku był Carl von Wenden, a przebudowany został na siedzibę właściciela na pocz. XX w.

W bezpośrednim sąsiedztwie dworu znajduje się oficyna, dom administratora folwarku. Zbudowany na pocz. XX w., ceglany, w narożniku 8-boczna wieża z hełmem cebulastym. Obecnie odrestaurowana. Obiekt prywatny.

Na północny-zachód od dworu rozciąga się 4,5 ha park z poł. XIX w., krajobrazowy, z drzewostanem głównie rodzimym.

Brusno – niemiecka nazwa Brutzen 13
Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński

Brusno – dawny majątek rycerski, którego właścicielem w XIX w. była rodzina von Hagen. W XX w. właścicielem był Hans Hübner, osoba spoza ówczesnej szlachty pomorskiej.
Zachowany do dnia dzisiejszego XIX w. zespół dworsko-parkowy został założony przez rodzinę von Hagen. Dwór wybudowano w 1811 r. na planie prostokąta w stylu późnoklasycystycznym; posiada starannie opracowany wystrój elewacji, w którym szczególną uwagę zwracają: wyszukane proporcje, klasyczność kompozycji z ryzalitami na osi dłuższych elewacji oraz starannie opracowane i wykonane detale architektoniczne. Jest to budowla parterowa z zamieszkałym poddaszem (sypialnie) oraz podpiwniczona (pomieszczenia gospodarcze). Całość przykryta dachem mansardowym. Obiekt należy uznać za ciekawy i charakterystyczny dla pewnego typu siedzib ziemiańskich na Pomorzu, pomimo że stan techniczny jest nie najlepszy, a rozbiórka istniejącego pierwotnie ganku i wprowadzenie eternitu zamiast dachówek zubożyły jego wygląd.

Dwór jest położony w otoczeniu 8-hektarowego parku o charakterze krajobrazowo-leśnym z mocno już zatartym układem przestrzennym z okresu jego założenia.

Buczki – niemiecka nazwa Schönfelde 14
Gmina Tychowo, powiat białogardzki

Były folwark założony prawdopodobnie w I poł. XIX w., należący pierwotnie do majątku w Pobądziu. Od XX w., samodzielny majątek. W aktach z 1928 r. jako właściciel funkcjonuje Otto Fink.
Z pierwotnie istniejącego założenia dworsko-parkowego, zachował się dwór, dawny dom zarządcy pochodzący z końca XIX w., budynek wzniesiony na rzucie prostokąta dwukondygnacyjny, przykryty dachem dwuspadowym. Obiekt raczej nieciekawy. Zabudowania gospodarcze ceglano-kamienne mocno zniszczone. Do dawnego dworu /obecnie budynek mieszkalny/ prowadzi zabytkowa aleja klonowa o długości 1,5 km, przechodząca przy podjeździe w lipową. Za budynkiem mały ogród otoczony szpalerem świerków. Skromny park z drzewostanem rodzimym pochodzi z k. XIX w.

Budzistowo - niemiecka nazwa Altstadt
Gmina Kołobrzeg, powiat kołobrzeski 15

Pałac z lat 70-tych XIX w., styl: historyzm z elementami angielskiego neogotyku i renesansu. Budynek na planie prostokąta z dwukondygnacyjnymi, odrębnie zadaszonymi, trójkątnymi szczytami. Oś środkowa podkreśla ryzalit zwieńczony neogotyckim szczytem ze sterczynami, poprzedzony balkonowym portykiem z

kolumnami. Elewacja tylna również bogato rozczłonkowana. Dach dwuspadowy.

Pałac wybudowany został dla kołobrzeskiej domeny, po II wojnie mieściły się tu biura PGR-u. Obecnie stanowi własność prywatną, został w 2005 r. odremontowany z przeznaczeniem na hotel.

Pałac usytuowany jest w sposób klasyczny, poprzedza go dziedziniec gospodarczy, zabudowany budynkami dawnego majątku ziemskiego (chlewnie, stodoły, itp.), przez środek którego wiedzie droga łącząca pałac z drogą wiejską, z tyłu pałacu park z pocz. XX w., krajobrazowy, z drzewostanem mieszanym, przylegający do rzeki Parsęty.

Pałac II, tzw. „myśliwski" – nr 18 (Budzistowo), usytuowany na zachód w stosunku do wcześniej opisanego pałacu, wybudowany w latach 70-tych XIX w., styl: historyzm z elementami neorenesansu i baroku. Budynek wzniesiony na planie prostokąta z pseudoryzalitem na osi podłużnej elewacji i dostawionym ryzalitem elewacji ogrodowej.

Pałac, półtorakondygnacyjny z mansardowym dachem z lukarnami na osi okien. Pseudoryzalit zwieńczony belwederem z ozdobną kratą, ozdobiony na osi herbowym tondem. Pole herbu należące do rodu Maagerów zdobi sztukaterskie godło z 3 sylwetkami chartów. Elewacja budynku bogato zdobiona. Z tyłu za pałacem płynie rzeka Parsęta, pomiędzy nią a pałacem rozciąga się mały park krajobrazowy z XX w. z drzewostanem rodzimym. Całość stanowi obecnie własność osoby prywatnej. Budynek został starannie odnowiony.

Wieś Budzistowo jest starą słowiańską osadą, która powstała przy grodzie, który dał początek Kołobrzegowi. O bogatej przeszłości świadczy bardzo dobrze zachowany kościółek mariacki pochodzący z 1284 r. Jest to obiekt wczesnogotycki, jednonawowy. Najstarszy kościół na terenie dorzecza Parsęty i całego Pomorza Środkowego.

Bugno – niemiecka nazwa Neustettin
Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki

16

Dwór neoklasycystyczny z II poł. XIX w., na planie prostokąta z gankiem na osi fasady. Podpiwniczony, parterowy, z piętrową wystawką w dachu, na osi fasady. Przykryty dachem dwuspadowym. Pierwotnie budynek służył na potrzeby administracji leśnej.
Po północnej stronie dworu rozciąga się park krajobrazowy z II poł. XIX w. o pow. 2,5 ha.

Bukówko – niemiecka nazwa Neu Bukow
Gmina Tychowo, powiat białogardzki

17

Dawny zespół pałacowo-parkowy, z I poł. XIXw., pałac neoklasycystyczny wybudowany w 1873 r. na rzucie prostokąta, z ryzalitami w elewacjach frontowej i ogrodowej. Od szczytu weranda. Korpus dwukondygnacyjny, dach czterospadowy. Skrzydła parterowe z mieszkalnymi poddaszami, przykryte dachami dwuspadowymi. Powierzchnia użytkowa budynku 930 m kw. Elewacja zdobiona: gzymsami, płycinowym fryzem, pseudoryzalitami i pilastrami.
Wokół pałacu rozciąga się 15,5 ha park krajobrazowy o cechach naturalistycznych z elementami romantycznymi /staw z wyspą/, przechodzący w las liściasty. Zabudowania gospodarcze wzdłuż dziedzińca rozciągającego się przed frontem pałacu, budynki ceglano-kamienne, bezstylowe. We wsi kościół z XVI w., późnogotycki.

Chwalimki – niemiecka nazwa Neuvalm
Gmina Barwice, powiat szczecinecki 18

Dwór neoklasycystyczny z końca XIX w., murowany, parterowy z lizenowym ryzalitem oraz wystawką w dachu fasady. Ryzalit zwieńczony trójkątnym tympanonem. Pow. użytkowa 980 m2. Budynek otoczony rozległym (pow. 8 ha), naturalistycznym parkiem z XIX w., który przechodzi w las mieszany.

Przed fasadą dworu dziedziniec gospodarczy, zabudowany budynkami z kamienia i cegły i zamknięty budynkiem bramnym o dachu łamanym. Wejście na teren parku wraz z dworem prowadzi przez bramę wykonany z kutego żelaza z motywami esownic. Całość zespołu zachowała swój pierwotny wygląd z przełomu XIX i XX w. Obecnie stanowi własność osoby prywatnej.

Chwalimki to dawny majątek rycerski, należący w II poł. XVIII w. do rodziny von Zastrow. Ostatnimi właścicielami była rodzina von Digosch.

Cieszyn – niemiecka nazwa Tessin
Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński

19

Dwór z II poł. XIX w., pozbawiony cech stylowych, założony na rzucie prostokąta, z trójbocznym aneksem od strony zachodniej i prostokątną, dwukondygnacyjną wieżą od południowo-wschodniej. Piętrowy, z półkolistym, czterokolumnowym gankiem od frontu, tworzącym na piętrze otwarty balkon z piękną balustradą. Dach naczółkowy. Remont przeprowadzony w 1981 r. spowodował zatarcie elementów dekoracyjnych elewacji. Przed fasadą budynku zabudowania gospodarcze. Na północny-wschód od dworu rozciąga się park krajobrazowy z II poł. XIX w., o pow. 1,2 ha. Park przylega bezpośrednio do jeziora Parnowskiego, będącego rezerwatem ptactwa (łabądź niemy). W pewnym oddaleniu od dworu kościół gotycki z XIV w., przebudowany w XIX w. Czas budowy kościoła wskazuje na średniowieczny rodowód wsi Cieszyn. W dokumentach z tego okresu wymienia się Cieszyn jako wieś lenną należącą w połowie do rodu von Münchow i rodu von Heidebreck, w rękach których pozostawała do lat 40-tych XX w. (von Münchow), bądź do końca XIX w. (von Heidebreck). Do lat 1975/76 we wsi znajdował się pałac o konstrukcji ryglowej, rozebrany z uwagi na zły stan techniczny.

Cybulino - niemiecka nazwa Zeblin
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

20

Dwór klasyczny wzniesiony na pocz. XIX w., najprawdopodobniej na planie XVIII-wiecznej siedziby szlacheckiej, świadczy o tym zachowana piwnica sklepiona kolebkowo. Jest to obiekt murowany z kamienia i cegły, przykryty dachem dwuspadowym. Przy fasadzie i elewacji ogrodowej ryzality, elewacje pokryte boniowaniem. Obecnie trwają prace remontowe prowadzone przez nowego właściciela mające na celu dostosowanie dworu na potrzeby ekskluzywnego hotelu. Pierwotny XVII-wieczny dwór powstał na potrzeby ówczesnych właścicieli rodziny von Kleist.
Nowy, XIX-wieczny dwór wzniesiono w okresie, gdy właścicielami rycerskiego majątku Zeblin była rodzina von Hellerman. Ostatnimi właścicielami byłą rodzina Grüdler.
W bezpośrednim sąsiedztwie dworu zachowały się dwa budynki gospodarcze: kamienna obora oraz magazyn o konstrukcji ryglowej. Po stronie północnej i wschodniej dworu rozciąga się 3,5 ha założenie parkowe z XIX w. o cechach parku krajobrazowego. W parku, w jego części południowo-wschodniej kaplica grzebalna dawnych właścicieli, pochodząca z XVII w., o konstrukcji szachulcowej, na planie ośmioboku, przy ścianach empory, kopuła kryta gontem, obecnie remontowana.

Dargiń - niemiecka nazwa Dargen
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

21

Dwór z poł. XIX w. przebudowany w 1970 r., klasycystyczny, założony na planie wydłużonego prostokąta, parterowy, przykryty dachem naczółkowym z wystawką na osi fasady. Wschodnia część fasady z oryginalnymi podziałami, z zachowaną stolarką okienną wraz z okiennicami, zachodnia przebudowana współcześnie. Elewacja dworu z częściowo zachowanymi zdobieniami. Niewykluczone, że istniejący dwór powstał na miejscu starszego dworu, może na to wskazywać 600-letnia historia wsi.
Dargiń został wspomniany w źródłach pisanych w 1363 r. pod nazwą Dane. Stanowił lenno znanych rodów pomorskich von Kleist i von Bonin, do których należał do końca XVIII w. Budowę istniejącego dworu należy wiązać z Joachimem Kalem von Wenden, który nabył majątek w 1800 r. Rodzina von Wenden pozostawała właścicielami majątku do końca II wojny światowej. Na istnienie starszego dworu wskazuje również park, którego założenie datuje się na XVIII w. Park krajobrazowy z elementami barokowej kompozycji. W jego południowo-zachodniej części znajduje się staw z wysepką. Drzewostan mieszany.

Dąbrowa Bialogardzka
– niemiecka nazwa Damerow
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

22

Pałac z I poł. XIX wieku, rozbudowany w końcu XIX wieku i wyremontowany na początku XX wieku. Konstrukcja budynku mieszana: murowano-szachulcowa. Obiekt bezstylowy z elementami neogotyckimi. Najstarsza część pałacu – wschodnia, założona na planie litery „L" z dwoma ryzalitami od frontu i gankiem od ogrodu. Od zachodu przylega do niej druga część pałacu, zbudowana z nieotynkownej cegły. Od zachodu ryzality, zarówno w części ogrodowej, jak i w fasadzie. Dach nad częścią wschodnią – mansardowy, nad częścią zachodnią – dwuspadowy. Elewacja skromna, ograniczająca się do opilastrowania ryzalitu na osi fasady i dekoracyjnego obramowania okna w ryzalicie. W części zachodniej pałacu widoczne gzymsy dzielące elewację. Gzyms podokapowy zdobiony ostrołukowatymi arkadami. Otwory okienne posiadają profilowane obramowania. We wnętrzu godne

uwagi jedynie drewniane schody, o dekoracyjnych rozwiązaniach. Obecnie obiekt opustoszały, popadający w ruinę. Powierzchnia pałacu 500 m2, a kubatura około 2000 m2. Pałac wpisany jest do rejestru zabytków pod numerem 1053.

Autorzy projektu i budowy są nieznani. Obiekt został wzniesiony dla rodziny von Hagen z Białogardu.

Park z XIX wieku w stylu naturalistycznym, przylegający do pałacu. Zajmuje powierzchnię 25 ha, i w pewnym momencie przechodzi w las liściasty, który ciągnie się na południe, wzdłuż potoku bez nazwy – dopływu Regi. Z pierwotnego wystroju parku zachowały się cztery niewielkie stawy oraz dwie zewnętrzne aleje: północna lipowa oraz wschodnia klonowa.

Dąbrowa Białogardzka – to wieś o metryce średniowiecznej, pierwsza wzmianka pochodzi z 1322 roku. Od XIV wieku do 1735 roku była lennem rodu von Ramel. Ostatni z właścicieli z rodu von Ramel, Erdmann Chrystian odsprzedał majątek Ludwigowi von Sydow, który zbył go na rzecz Caspara Heinricha von Stechow. W 1738 roku wieś nabył Anton Friedrich von Zozenow i pozostała ona w rękach tego rodu do roku 1838. Po tym okresie wieś przeszła w posiadanie rodu von Hagen z Białogardu, którego pierwszy przedstawiciel wybudował istniejący pałac i założył park. W połowie XIX wieku we wsi mieszkały 304 osoby. W 1892 roku majątek liczył 1327 ha, w tym 875 ha pól uprawnych.

Dobrociechy – niemiecka nazwa Dubbertech
Gmina Bobolice, powiat szczecinecki

23

Istniejący dwór pochodzi z II poł XIX w. i powstał najprawdopodobniej w okresie, gdy ten rycerski majątek należał do rodziny Goede. Założony został na planie prostokąta z portykiem na osi fasady i niewielkim półkolistym ryzalitem przy elewacji ogrodowej. Dwukondygnacyjny, przykryty dachem naczółkowym. Nad wejściem jednoosiowy ryzalit wsparty na płycie balkonu. Całość psuje dach pokryty eternitem oraz usunięcie elementów dekoracyjnych w trakcie przeprowadzonych prac remontowych. Dwór obecnie zaadaptowano na potrzeby mieszkaniowe nowego właściciela, osoby prywatnej. Zabudowania gospodarcze występują w pewnym oddaleniu od dworu. Do najciekawszych obiektów należy budynek gorzelni z 1875 r. z inicjałami „GVH" (Gerd von Hagen).
Dwór położony jest na obszarze rozległego, ponad 11 – ha parku krajobrazowego, założonego w XIX w.
Majątek rycerski w Dobrociechach w XIX i XX w., należał do jednej z większych posiadłości ziemskich na terenie powiatu koszalińskiego. W 1928 r. liczył 1149 ha. Funkcjonowała gorzelnia, cegielnia oraz przędzalnia wełny.

Dobrowo – niemiecka nazwa Dubberow
Gmina Tychowo, powiat białogardzki

24

Dawny zespół pałacowo-parkowy z XIX w. z pałacem neogotyckim wzniesionym na XVI-wiecznych fundamentach. Jest to budowla z charakterystyczną 5-kondygnacyjną wieżą przykrytą ostrosłupowym hełmem. Wokół pałacu park z poł. XIX w., krajobrazowy, o pow. 1,5 ha. W pobliżu kościół szachulcowy z przełomu XVIII i XIX w., salowy z wieżą na planie kwadratu z hełmem namiotowym. Wyposażenie barokowe. Częścią składową dawnych zabudowań gospodarczych jest zachowany młyn wodny na rzece Liśnicy. Murowany, z przełomu wieków XIX i XX.
Dobrowo to stare lenno rodu von Kleist, w rękach których znajdowało się aż do końca II wojny światowej.

Dołganów, Długanowo

25

– niemiecka nazwa Dolgenow

Gmina Rąbino, powiat świdwiński

Zespół pofolwarczny, złożony z części dworsko-parkowej, podwórza gospodarczego i koloni mieszkalnej.

Dwór z końca XIX wieku – wyburzony w latach 70-tych XX wieku; zachowała się jedynie dawna parterowa oficyna przylegająca do rezydencji oraz fragmenty piwnic z kamienia polnego. Nie istnieje również zabudowa dziedzińca dworskiego, usytuowana w północnej części zespołu. Do dzisiejszych czasów przetrwał jedynie park podworski o częściowo zatartym układzie z licznymi ubytkami w drzewostanie oraz kamiennym ogrodzeniem od strony drogi.

Podwórze gospodarcze – o czytelnej, historycznej (pocz. XX w.) kompozycji przestrzennej, w formie regularnego prostokąta. Budynki kamienno-ceglane wzniesione pod koniec XIX wieku zaniedbane. Najciekawszym budynkiem jest stary spichlerz.

Kolonia mieszkalna – to ciąg murowanych pięciu dwojaków wraz z budynkami gospodarczymi. Bez wartości zabytkowych, wzniesione na początku XX wieku.

Wieś Dołganów w dokumentach pisanych wymieniona po raz pierwszy w 1540 roku, w opisie posiadłości zakonu Joannitów. W części należała również do rodziny szlacheckiej o nieznanym nazwisku. W 1621 roku Dolgenow wraz z Kłodzinem oddana została w lenno Lorenzowi von Wachholz. W 1804 roku z całości majątku wydzielono folwark Dołganów, którego właścicielem był Christoph Radüge. Trzy lata później z posiadłości wydzielono 9 włók ziemi, którą otrzymał pruski oficer z rodziny von Braunschweig. Pod koniec XIX wieku majątek Dołganów (dawny folwark) był własnością Ludwiga Günthena (do majątku należało 974 ha ziemi). W latach dwudziestych XX wieku majątek ponownie zmienił właściciela. Został nim Ernst Schmeling, który był wcześniej zarządcą majątku w Kłodzinie i wygrał go w karty od Günthena. Nowy właściciel unowocześnił gospodarstwo – wybudował kamienno-ceglane budynki gospodarcze, wodociąg w oparciu o własne ujęcie wody z 60-metrowej studni wyposażonej w pompę motorową. Majątek pozostał w rękach rodziny Schmeling do końca II wojny światowej. W latach 1946-47 wieś została zasiedlona osadnikami w ramach „Akcji Wisła" (przymusowe przesiedlenie mieszkańców z Bieszczad).

Dołgie - niemiecka nazwa Dolgan

26

Gmina Biały Bór, powiat szczecinecki

Dwór neoklasycystyczny powstał ok. 1800 roku, kiedy właścicielem 842-hektarowego majątku był Borysowski. Jest to budynek wybudowany na planie prostokąta, parterowy z ryzalitem na osi

fasady, nakryty dachem naczółkowym. Mocno przebudowaną bryłę budynku charakteryzuje dekoracyjnie przyozdobiony środkowy pseudoryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem i ozdobiony małym gankiem z falistym szczytem.
W wyniku przeprowadzonych prac remontowych po 1945 r. zatarciu uległo wiele elementów dekoracyjnych elewacji oraz zlikwidowano wiele sztukaterii oraz oryginalną stolarkę okienną i drzwiową. Godnym uwagi jest położenie dworu nad wysokim brzegiem rynnowego jeziora Dołgie. Od strony wschodniej do dworu przylega park krajobrazowy z końca XIX w. o pow. 7,5 ha.

Drzonowo- niemiecka nazwa Drenow 27
Gmina Kołobrzeg, powiat kołobrzeski

Dwór z II poł. XVIII w., wielokrotnie rozbudowywany i przebudowywany, mieszanina stylów: klasycyzmu, neogotyku i modernizmu. Wybudowany na planie wydłużonego prostokąta z werandą i pseudoryzalitem na osi fasady, parterowy z zamieszkałym poddaszem. Całość przykryta naczółkowym dachem. Dwór wybudowano dla rodziny von Schell w poł. XIX w., przebudowano wnętrze budynku. Dwór charakteryzuje się skromnym wystrojem elewacji ograniczonym do listowych opasek okiennych i terakotowego cokołu, glazurowanych na zielono płytek parapetowych. Prosty gzyms koronujący zachowany jedynie na froncie: przy szczycie pseudoryzalitu. Dwór usytuowany jest na skraju krajobrazowego parku i sadu, przy zakolu rzeki Błotnicy, poprzedzony budynkami gospodarczymi. Do parku prowadzi ładna aleja kasztanowców.
Drzonowo posiada bogatą i długą historię. Wieś ta została założona nie później niż w XIV w. Pierwsze zapiski pochodzą z 1315 r. i określają ją jako lenno rodu von Manteuffel. Wielokrotnie zmieniała właścicieli; najbardziej dynamiczny okres jej rozwoju przypada na przełom XIX i XX wieku.

Gałowo – niemiecka nazwa Galow
Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki

28

Istniejące założenie dworskie powstało w końcu XIX w. z dawnego majątku domeny państwowej. W 1928 r. właścicielem Gałowa, które stanowiło tylko część majątku domeny był Syring.
Zachowany do dnia dzisiejszego dwór neoklasycystyczny wybudowany został w II poł. XIX w. Pierwotnie składał się z dwóch skrzydeł. Obecnie pozostało tylko młodsze skrzydło, założone na planie prostokąta, z ryzalitem przy fasadzie, elewacji ogrodowej i elewacji północnej. Budynek jest parterowy z poddaszem, przykryty dwuspadowym dachem. Wejście główne szerokie, poprzedzone schodami. Część budynku wyłączona z użytkowania.
Po wschodniej stronie dworu rozciąga się 1,5 ha park naturalistyczny.
Wieś Gałowo założona została przez arian, uchodźców z Polski. Już w okresie średniowiecza we wsi funkcjonował majątek rycerski, należący pierwotnie do rodziny von Kleist; później von Putkammer.

Gawroniec
– niemiecka nazwa Görsdorf, Gersdorf
Gmina Połczyn Zdrój, powiat świdwiński

29

awny zespół pałacowo-parkowy, pozostałość po majątku rycerskim, zapoczątkowanym przez ród von Borcke w XV w. Obecne założenie dworskie swoje początki wywodzi z XVIII w., kiedy to powstał pałac; następnie silnie przebudowywany w XIX i XX w. W wyniku przeprowadzonych remontów uzyskał swój obecny wygląd budowli klasycystycznej. Został wzniesiony na planie litery „L", jako dwukondygnacyjna bryła z użytkowym poddaszem oraz ryzalitem 3-osiowym w części centralnej elewacji frontowej. Część pałacu przykryta wysokim dachem dwuspadowym pokrytym dachówką.
Częścią składową dawnego zespołu już również park o pow. 5 ha, założony w I poł. XIX w., w stylu krajobrazowym. W pobliżu na wzniesieniu klasycystyczny kościół św. Teresy, w kształcie rotundy, wzniesiony w 1828 r. z kamienia ciosanego W podziemiach trumny ze szczątkami doczesnymi rodziny von Borcke. Stoi na miejscu kościoła wcześniejszego, wybudowanego z drewna i gliny.
Gawroniec to stara średniowieczna wieś o pierwotnej nazwie Jerstorff, wymienionej już w 1251 r. Nazwa wsi wywodzi się od imienia Jarosz z typowo kaszubskimi zmianami. Wieś, tak jak całe starostwo drahimskie, od połowy XIV w., należała do Rzeczypospolitej

Gąsków – niemiecka nazwa Ganzkow
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

30

Dawny zespół dworsko-parkowo-folwarczny pochodzący z XIX wieku. Zachował się do dzisiejszych czasów w bardzo ograniczonym zakresie.

Dwór z II poł. XIX wieku posadowiony w południowej części dziedzińca folwarcznego jest w stanie półruiny – zachowały się jedynie ściany obwodowe, bez stolarki z fragmentem konstrukcji dachowej. Był to budynek bezstylowy, parterowy o raczej skromnym wystroju.

Park dworski – o założeniu krajobrazowym i cechach naturalistycznych, z dwoma stawami i łączącym je strumieniem, jest obecnie zarośnięty. Powierzchnia parku ok. 5,5 ha. Z drobnych form architektonicznych w parku zachowała się szczątkowo dawna lodownia o kolebkowym sklepieniu.

Część gospodarcza zespołu składała się z koloni mieszkalnej pracowników folwarcznych (czworaki) oraz zabudowań gospodarczych i inwentarskich. Do dzisiejszych czasów zachowały się jedynie: obora, chlewnia oraz stodoła. Pozostałe wyburzono. Domy robotników folwarcznych w większości zachowane. Najciekawszym budynkiem jest dawna szkoła, którą wybudowano w latach 20-tych XX wieku.

Gąsków to dawna wieś rycerska o pierwotnej nazwie Ganzkow, która wywodzi się od słowa garnek. Świadczy to o słowiańskim rodowodzie wsi.

Wieś stanowiła lenno rodu von Manteuffel, który posiadał od poł. XV wieku posiadał znaczną część wschodnich terenów ziemi świdwińskiej.

W XVII i do I poł. XVIII wieku wieś należała do rodziny von Zatrow. Na początku XVIII wieku część majątku kupił dr Tobias Bogislaw Rüdert, a w 1736 roku pozostałą część nabył Friedrich von Dreger; następnie majątek należał do Marii von Glasenapp i jej spadkobierców:Christo Thyma i dr Boguslawa Friedricha. W połowie XVIII wieku wyłącznym właścicielem majątku był Danio Barnwasser. W 1804 roku majątek kupiła za sumę 15 000 talarów pani von Borde, z domu von Kleist; w rękach tej rodziny majątek pozostawał do końca XIX wieku. Następnie należał do rodziny von Werder. Powierzchnia wynosiła około 700 ha. Na początku XX wieku majątek należał do Elzy von Schumann, a następnie do Ilse von Schumann – obie z domu Werder. O późniejszych właścicielach brak informacji.

Głodowa – niemiecka nazwa Goldbeck 31

Gmina Bobolice, pow. koszaliński

Głodowa to średniowieczna wieś kościelna, o której pierwsze pisane wzmianki pochodzą z 1492 r. Po sekularyzacji dóbr kościelnych powstał folwark, a następnie majątek ziemski, który od XVI do XVII w. należał do rodu von Zavten, a w XVIII w. do von Wenden. W 1884 r. właścicielem rycerskiego majątku był Clarsen. Wówczas to wybudowano dwór, większość obiektów gospodarczych oraz założono park.

Pozostała część obiektów gospodarczych została wzniesiona w 1924 r. przez Gustawa Villnow, o czym świadczą inicjały „G.V." i data 1924 umieszczona na oficynie przydworskiej.

Zachowany do obecnych czasów dwór jest dwukondygnacyjnym budynkiem przykrytym dachem naczółkowym. Pod względem architektonicznym jest raczej nieciekawy, gdyż większość elementów pierwotnego wystroju elewacji uległa zatarciu w trakcie przeprowadzonych współcześnie prac remontowych. Całość dodatkowo popsuła zamiana ceramicznego pokrycia dachowego na blachę ocynkowaną. Wycięto również większość drzew rosnących w pobliżu dworu.

Park naturalistyczny o pow. 2,7 ha, rozciąga się po północno-zachodniej stronie dworu. Został założony w II poł. XIX w. W pewnym oddaleniu od zespołu dworsko-parkowego znajduje się neoromański, kamienny, jednonawowy kościół z II poł. XIX w. W kościele chrzcielnica renesansowa z 1659 r.

Głodzino – niemiecka nazwa Glötzin
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

32

Dzieje majątku w Głodzinie są związane z rodem von Podewils, a materialnym świadectwem tego związku jest zachowane założenie dworsko-parkowe sięgające XVIII wieku. Jest ono położone po północnej stronie wiejskiej drogi.

Przy zespole dworsko-parkowym znajduje się czworoboczne podwórze folwarczne oraz niewielki cmentarz (po wschodniej stronie wsi), którego istnienie odnotowano na mapie z 1891 roku.

Najstarszym elementem wsi Głodzino jest murowany dwór, którego korpus pochodzi z II poł. XVIII wieku, przebudowany na początku XIX i na początku XX wieku. Dwór reprezentuje typowy schemat niewielkiej siedziby szlacheckiej występującej na terenie Pomorza środkowego w ciągu II poł. XVIII wieku i I poł. wieku XIX.

Budynki gospodarcze położone są wokół podwórza folwarcznego. Zostały wybudowane na początku XX wieku. Budynki mieszkalne (tzw. czworaki) robotników folwarcznych datowane są na 1914 lub 1915 rok i oznaczone inicjałami „K.S", czyli Kurta Scheiblera – właściciela majątku. We wsi można spotkać zagrody chłopskie, rozlokowane przy drogach po zachodniej stronie zespołu folwarcznego. Powstały w latach 1910-1930. Są murowane oraz murowano-drewniane. Godnym uwagi jest budynek dawnej karczmy (posesja nr 1) o konstrukcji murowanej i ryglowej.

Zespół dworsko-parkowy uległ na przestrzeni lat dekompozycji, w wyniku wyburzeń oraz chaotycznej modernizacji. Dwór ulokowano w osi alei lipowej. Jest to parterowy, murowany, dwubryłowy obiekt nakryty dachem naczółkowym i mansardowym, o zróżnicowanej architekturze, będącej efektem etapowej rozbudowy, która trwała od II poł. XVIII wieku do początku XX wieku.

Na połaci dachowej dwie szerokie lukarny czteroosiowe zwieńczone daszkami dwuspadowymi. Elewacja ogrodowa również z wy-

stawkami. Po stronie południowo-zachodniej przylega do pałacu piwnica, na której pierwotnie znajdowała się oranżeria. Po stronie południowo-wschodniej do pałacu prowadzi aleja lipowa. Widoczna jest również altana o konstrukcji drewnianej. Przylegający do pałacu park obejmuje teren o kształcie nieregularnym i posiada walory krajobrazowe. W środkowej części trzy stawy umieszczone w szeregu i otoczone drzewami. W części południowo-wschodniej widoczne ślady po dawnym sądzie i ogrodzie. W kierunku północno-wschodnim park przechodzi w kompleks leśny, teren staje się bardziej urozmaicony. Znajduje się tam głęboki wąwóz, na zboczu którego zachowały się elementy dawnego ujęcia wody.

Z dawnych zabudowań gospodarczych zachował się budynek spichlerza, magazyn pasz, fragmenty obory. Większość budynku uległa jednak zniszczeniu.

Wieś Głodzino stanowiła lenno rodu von Podewils, później była siedzibą rodów szlacheckich. Pierwszymi właścicielami z rodu Podewils, których znamy imiona byli Joachim i Christoph Podewils. Było to w roku 1645. W 1767 roku właścicielem majątku był generał – major Friedrich Wilhelm von Podewils, prawdopodobnie to on przyczynił się do wybudowania dworu, który przetrwał do dzisiejszych czasów. W 1773 roku przeprowadzono melioracje za pieniądze pochodzące z kasy króla pruskiego i dzięki temu możliwe było sprowadzenie i osadzenie w 1778 roku piętnastu rodzin pochodzących z Saksonii, Bawarii, Francji i Polski. Osadnicy z Polski nazywali się Bernd Strach i Johann Frank.

29 kwietnia 1780 roku Friedrich Wilhelm von Podewils sprzedał majątek Eleonorze Caroline z domu von Woisky. Dwa dni później majątek przeszedł na własność generała – majora Carla Erdmanna von Ritzenstein za sumę 18 245 talarów. W związku z tym, że nie przynosił on spodziewanych dochodów, został po śmierci Carla von Ritzensteina sprzedany niespełna po 10 latach za kwotę 16 825 złotych. Nowym właścicielem został Friedrich Gotttlib Anderson. W 1818 roku majątek kupił Daniel Ziemer, mieszczanin, przedstawiciel warstwy społecznej, która zyskała prawo nabywania nieruchomości ziemskich. Po jego śmierci w 1848 roku, rodzina sprzedała w 1856 roku dobra niejakiemu Klertnerowi. W XIX wieku do majątku Głodzino należały również wybudowania Cardienenhof oraz cegielnia. W 1867 roku majątek liczył 4161 mórg i mieszkały w nim 172 osoby w 27 budynkach.

Na przełomie XIX i XX wieku majątek wielokrotnie zmieniał właścicieli. Jednym z nich był Reinhkolo Utech. W 1914 roku właścicielem był Karl Scheibler. Majątek liczył wówczas 928 ha, w tym 420 ha lasów. Tuż przed wybuchem II wojny światowej wieś liczyła 176 mieszkańców, działała szkoła, restauracja i warsztat szewski. Po wojnie utworzono w Głodzinie spółdzielnię produkcyjną. Od 1956 roku użytkownikiem pałacu był Caritas, później ponownie spółdzielnia. Obecnie w pałacu znajdują się mieszkania byłych pracowników spółdzielni.

Gościno - niemiecka nazwa Gross Jestin 33

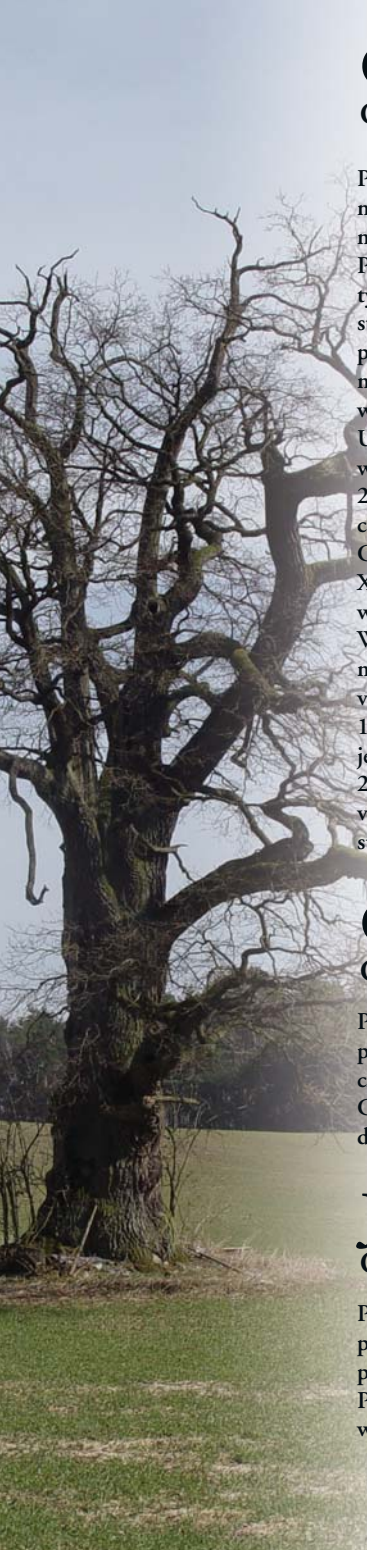
Gmina Gościno, pow. kołobrzeski

Średniowieczna wieś Gościno była pierwotnie własnością Rady Miejskiej miasta Kołobrzegu i została nadana miastu przez biskupa Johanna, jeszcze wcześniej należała do Nicolausa z Jestina. Wieś Gościno posiadała kilka folwarków, jednym z nich był folwark Gościno – dwór (Gross Jestin Gut), leżący obecnie w granicach wsi Gościno, przy drodze do Myślina. Zachowane do dziś założenie dworsko-parkowe składa się z klasycystycznego dworu wzniesionego na planie bardzo wydłużonego prostokąta. Jest to obiekt parterowy, zbudowany na kamiennym fundamencie w konstrukcji ryglowej pierwotnie wypełnionej gliną i cegłą, otynkowany. Przykryty dachem naczółkowym. O proporcjach budynku świadczy to, że fasada jest 15-osiowa, a elewacje boczne 3-osiowe. Już po 2000 r. przeprowadzony został kapitalny remont budynku. Zachowano większość pierwotnych elementów. Wygląd psuje zastosowana współczesna stolarka. Budynki gospodarcze stojące wzdłuż dziedzińca częściowo zrujnowane.

Na terenie współczesnego Gościna zlokalizowany jest drugi dwór, zwany Gościno Żalno (Gross Jestin Friedhof), wybudowany na pocz. XX w. na planie prostokąta z półkolistym 3-osiowym ryzalitem od strony fasady i płytkim 3-osiowym ryzalitem w elewacji ogrodowej. Budynek dwukondygnacyjny, murowany. Ostatnio starannie odnowiony, przykryty dachem czterospadowym. Ryzalit od strony fasady dachem półkolistym, a od strony ogrodu zwieńczony szczytem i przykryty dachem dwuspadowym. Pierwotne pokrycie dachówkowe zamienione na blachodachówkę. Okna z PCV. Należy stwierdzić, że w wyniku tych prac budynek stracił swój dworski, reprezentacyjny charakter

Gruszewo – niemiecka nazwa Grüssow
34
Gmina Białogard, powiat białogardzki

Park o charakterze krajobrazowym (naturalistyczny) o powierzchni 15 ha, założony w XIX wieku, prawdopodobnie po wybudowaniu pałacu w stylu angielskiego gotyku.
Pałac wkomponowano w układ istniejącego lasu bukowego. Wytyczono ciągi spacerowe i urządzono staw. Do pałacu wiodła od strony Białogardu aleja lipowa. Centralną część parku zajmował pałac (obecnie zwały porośniętego gruzu), jeden z najciekawszych na terenie dorzecza Parsęty. Był to budynek dwukondygnacyjny z wieloboczną basztą, parterowym tarasem i tarasem na piętrze. Układ pomieszczeń amfiladowy. Pałac miał powierzchnię użytkową ok. 600 m2, 30 izb mieszkalnych, 10 innych pomieszczeń oraz 22 piwnice. Obok pałacu znajdował się grobowiec byłych właścicieli.
Gruszewo to stare lenno rodziny Hechthausen, następnie od I poł. XVIII rodziny Münchow. W 1741 r. Fryderyk Wilhelm I nadał wieś rodzinie von Kameke, która odsprzedała go Fryderykowi Wilhelmowi von Grolman. W ciągu następnych lat majątek zmieniał wielokrotnie właścicieli. W zapisach pojawiają się nazwiska: von Massow od 1804 r., Krüger od 1823 r., Buggenhagen od 1849 r., von Werder od 1884. Od 1910 r. Jako właściciel figuruje Frau von Schaumann. Majątek liczył wówczas 899 ha, z tego 233 ha lasów. Ostatnią właścicielką majątku rycerskiego była Ilse von Schaumann z domu von Werder. Po wojnie przez krótki czas stacjonowali w majątku Rosjanie. Później utworzono tam PGR.

Gwiazdowo – niemiecka nazwa Sternhof
35
Gmina Barwice, powiat szczecinecki

Park krajobrazowy z II poł. XIX w., o pow. 1,8 ha, otaczający pierwotnie dwór z XIX w. o konstrukcji murowanej (parter) i szachulcowej (piętro), rozebrany w latach 80-tych XX w.
Gwiazdowo to dawny majątek rycerski, będący w okresie od XVI do XVII lennem rodziny von Wolde.

Jarkowo - niemiecka nazwa Jarchow
36
Gmina Rymań, powiat kołobrzeski

Pałac neoklasycystyczny na rzucie prostokąta – korpus oraz dwa prostopadłe do niego dwukondygnacyjne skrzydła. Każda część przykryta dwuspadowym dachem.
Pałac charakteryzuje się bardzo tradycyjną bryłą i układem wnętrz, rodzaj dekoracji wskazuje, że mógł być wzniesiony ok.

1910 r. Z wyposażenia architektonicznego zachowały się: profilowane gzymsy podokienne, nadproża i opaski okienne, festony, obramienia okien (skrzydła boczne) złożone z girland i muszli.
Wieś Jarkowo posiada średniowieczną metrykę, w 1208 r. książę Bogusław II podarował wieś klasztorowi w Białobokach. W 1467 r., w wyniku zamian w posiadanie wsi wszedł Jost Wacholt, przodek pomorskiego rodu von Wacholtz, który to ród był właścicielem Jarkowa aż po XIX wiek. Do 1945 r. majątek wielokrotnie zmieniał właścicieli. Pałac wzniesiono najprawdopodobniej w okresie, gdy właścicielem majątku był Julius Megel.

37

Jezierzyce – niemiecka nazwa Jeseritz
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

Całość zabudowy wsi tworzy pierwotny zespół folwarczny złożony z części dworsko-parkowej, podwórza gospodarczego i koloni mieszkalnej.
Dwór ulokowany jest po północnej stronie podwórza. Jest to niewielka rezydencja, wzniesiona na początku XX wieku o neoklasycystycznej formie architektonicznej. Budynek został wzniesiony na planie prostokąta. Widoczne ryzality: półkolisty przy fasadzie i prostokątne przy elewacji wschodniej i ogrodowej – północnej. Bryła budynku przykryta mansardowym dachem. Występowanie ryzalitów nawiązuje do XVIII-wiecznych założeń klasycystycznych. Natomiast masywne formy obiektu oraz wyposażenie wnętrz w kominki, sklepienia krzyżowe wskazują na styl zwany wtórnym neoklasycyzmem. Nawiązanie do układu klasycznego widać w kompozycji salonu i klatki schodowej.
Elewacja budynku posiada skromny wystrój ograniczający się do

rytmu okien. We wnętrzu zachował się pierwotny wystrój biblioteki, w tym szafy, boazeria, parkiet i drewniany strop.
Park podworski o charakterze krajobrazowym o powierzchni 12,6 ha. Obiekt pod ochroną konserwatora zabytków (rejestr zabytków nr 995/1978 rok), położony po północnej stronie dworu.
Z podwórza gospodarczego zachowało się ogólne rozplanowanie przestrzenne, większość budynków gospodarczych uległa wyburzeniu. Jedyne interesujące obiekty, jakie się zachowały, to spichlerz oraz brama wjazdowa z ceglanymi filarami.
Budynki mieszkalne pracowników folwarcznych zachowane szczątkowo; są to murowane czworaki datowane na lata 1909, 1912, 1919. Nad brzegiem jeziora ślady dawnego cmentarza. Jedyny widoczny zachowany element to zwarta kępa świerków.

Obecna wieś Jezierzyce to stara wieś z XVI wieku, będąca starym lennem rodu von Zozenow. Od połowy XVII wieku wieś należała do rodziny von Manteuffel, przy czym najczęściej występowało kilku współwłaścicieli. W 1735 roku wieś należała do płk. Caspara Heiricha von Stechow. W 1784 powróciła do rodziny Manteuffel i wówczas składała się z folwarku i jednej chłopskiej zagrody. W latach 1788-1809 współwłaścicielami Jezierzyc byli bracia Johan Friedrich Wilhelm i Christian Heinrich von Manteuffel (synowie poprzedniego właściciela kpt. Gerarda Ewalda von Manteuffel. Od 1809 roku majątek należy już tylko do Johana Friedricha, a po jego śmierci w 1837 roku dobra przejęła Leontina Ulrika Clotilda von Treskow (z domu Manteuffel).

Juchowo – Juchower See

38

Gmina Borne-Sulinowo, powiat szczecinecki

Duże założenie podworskie, złożone z pałacu, parku oraz zabudowań gospodarczych. Pałac rozpoczęto budować w XVIII w., a przebudowano w XIX w. W XVII w. majątek rycerski należał do rodu von Kleist, tej jego części, która wywodziła się z pobliskiego Radacza. Majątek pozostawał we władaniu rodu von Kleist od czasów średniowiecza aż po XVIII w. Od 1928 r. po koniec II wojny światowej właścicielem był doktor Georg Dennig. Do naszych czasów zachował się ogromny, ceglany, XVIII-wieczny pałac w formie ruiny. Kiedyś była to budowla składająca się z trzech skrzydeł. Najstarsza partią w całym zespole jest pochodząca z XVIII w. północno-wschodnia część pałacu. W XIX w. dawny pałac zburzono, a na jego miejscu wzniesiono nowe skrzydła główne i skrzydło boczne po stronie zachodniej. W końcu XIX wieku przebudowano drugie skrzydła boczne – po stronie wschodniej. W ten sposób powstało potężne założenie pałacowe w kształcie litery „E". Praktycznie cały pałac, poza częścią wschodnią, posiada elewacje z lico-

wanej czerwonej cegły. Niszczejący pałac znajduje się w otoczeniu 8,2 ha parku założonego w XVIII w. i przekształconego w poł. XIX w. Park jest zarośnięty, zaśmiecony, ale za to pełen ciekawych okazów starego drzewostanu. Równie interesujace są zabudowania gospodarcze. Na szczególne wyróżnienie zasługuje, pochodzący z XIX w., kamienny budynek dawnej gorzelni.

Kamasowo - niemiecka nazwa Kamissow
Gmina Białogard, powiat białogardzki

39

Park krajobrazowy z II poł. XIX wieku, objęty ochroną konserwatorską. Ma kształt nieregularnego czworoboku, który od zachodu ogranicza aleja kasztanowców, a od wschodu aleja grabowa. Od południa park przechodzi w las, a granicę wyznaczają fragmenty murowanego ogrodzenia. W północnej części parku znajdował się dwór, a wokół niego trawiasta polana. W części centralnej parku zarośnięty staw.

Nieistniejący już od 30 lat (spłonął) neogotycki pałac wybudowano w XIX. Z istniejącej pierwotnie zabudowy zachowała się willa z 1894 roku – dom zarządcy oraz dawny browar z XIX wieku, obecnie użytkowany jako gorzelnia oraz wielofunkcyjny budynek gospodarczy.

Kamasowo to dawny majątek rycerski, który w 1628 roku podzielony został na dwie części, jedna należała dla Clausa Wopersnow, druga zaś dla rodziny Tessmar, którą później przejęła rodzina Oppermann. Od 1734 r. obie części majątku należały do rodu Wopersnow, który to w 1773 r. sprzedał go kapitanowi Antonowi von Kleist. Obiekt ten pozostał w rękach rodziny von Kleist do 1945 roku.

Kamica - niemiecka nazwa Kärmitz
Gmina Gościno, powiat kołobrzeski

40

Pałac neoklasycystyczny z poł. XIX w., wzniesiony na planie prostokąta z widocznym ryzalitem w fasadzie i elewacji ogrodowej oraz przybudówką od strony północnej.

Budynek zbudowany jest na kamiennej podmurówce z cegły, otynkowany w kolorze białym i popielatym, boniowany. Całość przykryta spłaszczonym dachem czterospadowym. Widoczne liczne elementy dekoracyjne w elewacji budynku: opaski wokół otworów okiennych, frontoniki, gzymsy cokołowe i wieńczące, ornament ząbkowy. Pałac jest w dobrym stanie i pełni obecnie rolę budynku mieszkalnego. Częścią składową założenia są zabudowania gospodarcze zbudowane z cegły i kamienia, obecnie adaptowane w sposób bardzo ciekawy na rezydencję o charakterze rustykalnym. Do pałacu przylega park krajobrazowy o pow. 2 ha.

Kamica jest byłą leśniczówką miasta Kołobrzeg, a począwszy od lat 70-tych XIX w. należała jako posiadłość ziemska do Fryderyka Schröcka. W 1914 r. została sprzedana dla Hugo Wege.

Kamionka – niemiecka nazwa Steinburg
Gmina Grzmiąca, powiat szczecinecki

41

Z dawnego XIX-wiecznego założenia dworsko-parkowego do dzisiejszych czasów zachował się zniszczony park krajobrazowy z rodzimym drzewostanem, na który składają się buki i dęby. Osada, która teraz praktycznie nie istnieje (większość domów została wyburzona), należała pierwotnie do rodziny Glassenapp.

Karkowo - niemiecka nazwa Karkow
Gmina Gościno, powiat kołobrzeski

42

Bardzo ładnie zadbany pałac z 1901 r., murowany, na planie litery „H", łączący w sobie cechy stylowe rezydencji barokowej oraz pałacyku myśliwskiego. Do bryły budynku przylegają dwa ryzality narożne, zarówno w elewacji frontowej jak i ogrodowej. Widoczna wieża narożna oraz wieżyczka. Wejście główne do budynku prowadzi poprzez ganek. Całość podpiwniczona, wymurowana z cegły na kamiennej podmurówce, otynkowana z opaskami okiennymi i boniowanymi narożnikami ryzalitów. Dachy mansardowe, nad wieżą sześciopołaciowy. Pałac wybudowany został dla Franza Henke. Obecnie stanowi prywatną własność i został przystosowany do zamieszkania. Wokół pałacu park krajobrazowy o pow. 1,6 ha.

Karkowo to dawna wieś kościelna będąca własnością kapituły katedralnej w Kołobrzegu. Zapiski te pochodzą z 1276 r. W początku XV w. stanowiła własność rodziny von Karkow, następnie stanowiła lenno rodu von Blanckenburg. W II poł. XIX w. przeszła we władanie rodziny mieszczańskiej Brüstlein z Berlina. Ostatnim właścicielem przed 1945 r. był Franz Henke.

Karlino – niemiecka nazwa Körlin

43

Gmina Karlino, powiat białogardzki

Przyziemia zamku biskupów kamieńskich zbudowanego w stylu gotyckim w końcu XIII w. Była to budowla wzniesiona na planie czworoboku o wymiarach 11 x 35 m. Zachowane fragmenty dawnego zamku składają się z czterech pomieszczeń, ciągnących się amfiladą o układzie jednotraktowym. Dwa pomieszczenia posiadają zachowane sklepienia gwieździsto-żebrowe, dwu- i jednoprzęsłowe, dwa pozostałe o sklepieniach odcinkowych. Ściany działowe posiadają zachowane otwory drzwiowe. W ocalałej ścianie między dużymi salami zachowało się przejście z fazowanym obramieniem i dwustronny kominek gotycki, jeden z najstarszych na Pomorzu Zachodnim. W elewacji pn.-wsch. znajdują się ślady otworów okiennych oraz dwóch portali. W czasie wykopalisk odkryto również ślady murów obwodowych.

W XVI w. zamek został przebudowany przez książąt pomorskich, posiadał wówczas trzy skrzydła. Wygląd ówczesnego zamku można zobaczyć na mapie Lubinusa. Była to budowla renesansowa, której boczne skrzydła zwieńczone były szczytami. W wyniku wojny siedmioletniej zamek popadł w ruinę, uległ spaleniu. Ruiny zamku aż do przyziemia zostały rozebrane, a nad nimi wzniesiono królewski browar. Obecnie obiekt popadł w ruinę i czeka na nabywcę. Niewątpliwą jego zaletą jest jego położenie, w widłach dwóch rzek: Parsęty i Radwi.

Karścino - niemiecka nazwa Kerstin
Gmina Karlino, powiat białogardzki

44

Karścino – dawna posiadłość, wieś kościelna kapituły kolegiackiej w Kołobrzegu oraz majątek rycerski rodu von Manteuffel. Od 1748 r. przeszła na własność rodu von der Goltz, którego pierwszy przedstawiciel był zięciem Georga von Manteuffel. Rodzina von der Goltz w 1764 r. sprzedała majątek rodzinie von Gaudecker pochodzącej z Prus Wschodnich. W rękach tej rodziny majątek pozostawał do końca II wojny światowej.
We wsi do czasów współczesnych zachowały się ruiny pałacu klasycystycznego z I poł. XIX w., z zachowanym kartuszem herbowym w tympanonie. Wokół pałacu park krajobrazowy z elementami romantycznymi, założony w XVIII w., zmodyfikowany w I poł. XIX w., o pow. 5,2 ha.
W pewnym oddaleniu od zespołu pałacowo-parkowego kościół z XVIII w., murowany.

Kępsko - niemiecka nazwa Mühlenkamp
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

45

Dwór neoklasycystyczny z II poł. XIX w., przebudowany w 1975 r. i 2005 r. Założony na planie prostokąta ze zryzalitowaną częścią centralną przy fasadzie i elewacji ogrodowej. Od wschodu taras. Budynek podpiwniczony, parterowy, z niskim pięterkiem i piętrowymi ryzalitami. Dach mansardowy, pokryty blachą dachówkopodobną.
Dom powstał na miejscu wcześniejszej siedziby rodziny von Lettow, o której wspomina niemiecki historyk Pomorza Brüggemann w XVIII w. Do rodu von Lettow Kępsko należało jeszcze w 1857 r., a później przeszło w ręce rodziny Moek, w której posiadaniu znajdował się w 1945 r.
Od strony północnej do dworu przylega park krajobrazowy, przechodzący w leśny. Datowany jest na II poł. XIX w.
Obecnie trwa remont budynku prowadzony przez właściciela – osobę prywatną, z przeznaczeniem na budynek mieszkalny.

Kikowo – niemiecka nazwa Kieckow

46

Gmina Tychowo, powiat białogardzki

Dawny zespół dworsko-parkowy z poł. XIX w., składający się z dworu wzniesionego na planie prostokąta, z gankiem usytuowanym przed ścianą frontową. Jest to budynek parterowy z mieszkalnym poddaszem, przykryty dachem mansardowym. Na wschód i północ od dworu park krajobrazowy z I poł. XIX w., o pow. 3 ha. Aleja lipowa łącząca dwór poprzez dziedziniec gospodarczy /budynki gospodarcze, ciekawy spichlerz z pocz. XXw./ z wiejską drogą. Całość ładnie utrzymana, trwają prace renowacyjne na terenie całego zespołu.

Majątek rycerski Kieckow to stare lenno rodu von Kleist, pozostające we władaniu rodu aż po koniec II wojny światowej. Ostatnim właścicielem majątku był Hans Jurgen von Kleist-Retzow, antynazista, protektor pastora Ditricha Bonhoffera.

Kłanino – niemiecka nazwa Clanin
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

47

Zachowany w dobrym stanie dwór w stylu neobarokowym, wybudowany został na pocz. XX w. Jest to budynek parterowy z piętrowymi ryzalitami od frontu i przy elewacji ogrodowej. Przykryty dachem mansardowym, z licznymi wystawkami. Dwór wzniesiony na potrzeby ówczesnych właścicieli von Hellermann, który to ród był właścicielem majątku rycerskiego w Kłaninie. Główna siedziba rodu znajdowała się w Karsinie. Majątek w Kłaninie był dziedziczony przez najstarszych potomków męskich rodziny od XIX wieku aż do 1945 r.

Wcześniej istniał tam majątek, który był starym lennem rodu von Ristow, a następnie von Bonin i von Münchow.

W wnętrzu dworu zachował się murowany z cegły kominek, obłożony fajansowymi płytkami z malowanymi scenkami z życia Chrystusa, które to płytki nawiązują do płytek z Delft. Stanowią one niezwykle rzadki i bardzo interesujący przykład nawiązywania do XVII-wiecznej tradycji zdobienia kominków na terenie Pomorza.

Dwór położony jest na niewielkim wzniesieniu terenu, przed fasadą gazon i dwa kasztanowce. Wokół założenia park krajobrazowy o pow. 2,9 ha z pięknym widokiem na pejzaż pól i lasów.

Kłodzino– niemiecka nazwa Klotzen 48
Gmina Barwice, powiat szczecinecki

Pałac murowany z II poł. XIX w., na rzucie prostokąta z ryzalitem (dwukondygnacyjny) w narożniku fasady zwieńczony trójkątnym szczytem. Pow. pałacu wynosi 1150 m^2. Elewacja zdobiona uszakowatymi obramowaniami okien, pasami gzymsów obiegających cały budynek. Obecnie budynek mieszkalny.
Wejście do pałacu prowadzi przez drewniany ganek. Wokół park krajobrazowy o pow. 2,6 ha.
Kłodzino swój rodowód wywodzi ze średniowiecza. Od XV do XVIII w. było lennem rodu von Glassenapp. Innym ciekawszym zachowanym obiektem jest kościół neogotycki w formie ośmiobocznej kaplicy z 1848 r., zbudowany na miejscu XVI-wiecznego kościoła o konstrukcji szachulcowej.

Kłodzino 49
– niemiecka nazwa Klötzin, Klötzen
Gmina Rąbino, powiat świdwiński

Dwór z końca XIX wieku wzniesiony na planie kwadratu o prostej i zwartej bryle. Przykryty dachem czterospadowym. Układ wnętrz dwutraktowy z hallem i klatką schodową w stylu neobarokowym. Wybudowany został dla ówczesnych właścicieli majątku – rodziny Ponath. Po II wojnie służył za mieszkanie dla pracowników PGR- u.

Obiekt posiada skromny wystrój architektoniczny ograniczający się do profilowanych opasek okiennych z uszakami i prostymi płycinami pomiędzy otworami okiennymi. W połaci dachu nad fasadą widnieje świetlik w kształcie wolego oka.
Dwór usytuowany jest w północno-wschodniej części wsi w obrębie zabudowań wchodzących w skład założenia podworskiego. Fasadą zwrócony jest w kierunku zachodnim w stronę dziedzińca gospodarczego. Od strony północno-wschodniej otoczony jest parkiem, który założono na pocz. XX wieku w stylu krajobrazowym (naturalistycznym. Do czasów współczesnych zachował się fragment muru ceglanego. Wzdłuż drogi brukowanej kamieniem polnym, obsadzonej kasztanowcami prowadzącej do dworu, położone są przedwojenne budynki inwentarskie i gospodarcze; stajnia koni wyjazdowych i roboczych, obora, chlewnia. Budynki o ścianach murowanych z kamienia polnego licowanego. Poddasza z cegły.
Nieistniejące już od lat 70-tych XX wieku stodoły wybudowane były jako obiekty o konstrukcji szkieletowo-drewnianej, oszalowane deskami.
Tuż obok podwórza gospodarczego zachował się cmentarz ewangelicki, pierwotnie wygrodzony płotem z kutych żelaznych elementów na podmurówce z kamienia polnego. Do czasów współczesnych zachowały się w części krzyże żeliwne oraz groby w obstawach z żeliwnych płotów. Widoczny jest kamień nagrobny starosty powiatu białogardzko-świdwińskiego dr Waltera Brauna (lata 30-te XX wieku). W północnym narożniku cmentarza znajdował się kościół, pochodzący z 1588 roku. Do obecnych czasów zachowały się jedynie fundamenty kamienne wieży.
Kolonia mieszkalna pracowników folwarcznych składa się z kilkunastu murowanych budynków (dwojaki). Pochodzą one z 1922 roku. Architektonicznie nieciekawe, w dobrym stanie technicznym. Obecnie zamieszkane przez byłych pracowników nieistniejącego już PGR-u.
Wieś Kłodzino założona została w średniowieczu na prawie niemieckim. Pierwsze wzmianki pisane pochodzą z 1370 roku i dotyczą zapisu o przekazaniu wsi przez Markgrafa Otto małżonce Johana von Wedel ze Świdwina.
W 1479 roku wieś została zniszczona w trakcie wojny między Brandenburgią a Pomorzem. Od 1540 roku Kłodzino znalazło się w posiadaniu zakonu Joannitów ze Świdwina, którzy wydzierżawili wieś Henningowi Reich (1602 r.), a później Lorenzowi von Wachhol (1621 r.). Wieś od końca XVII wieku do połowy XIX wieku leżała na szlaku poczty konnej ze Świdwina do Kołobrzegu przez Karlino.
W I poł. XIX wieku w Kłodzinie funkcjonowały dwa majątki ziemskie: Kłodzino A – własność rodziny Weylandt i Kłodzino B – własność rodziny von Braunschweig. Ponowne połączenie dwóch majątków nastąpiło w 1884 roku, a właścicielem został Oskar Kremman. Wówczas to wybudowano dwór, założono park oraz część zabudowań gospodarczych. W poł. XIX wieku wieś liczyła 205 mieszkańców, w tym 5 chłopów - samodzielnych gospodarzy. Bezpośrednio po I wojnie światowej majątek Kłodzino zajmował 812 ha użytków rolnych.
W 1928 rok majątek przeszedł na własność Maxa Ponatha, później rodziny Dingerdissen.
W bezpośredniej bliskości wsi Kłodzino – na północ w odległości ok. 1200 m, w lesie przy drodze znajduje się pomnik przyrody – głaz narzutowy (granitognejs) o obwodzie 1,8 m i długości 6 m oraz szerokości 3,7 m. Na głazie wyryto napis „GBI – AKL 3.VI.1934”.

Kłoptowo – niemiecka nazwa Klaptow

50

Gmina Dygowo, powiat kołobrzeski

Pałac z 1911 r., eklektyczny, murowany, wieża 6-boczna, 4-kondygnacyjna. Hełm baniasty, kryty łupkiem. Bryła budynku rozczłonkowana. Dachy wysokie, dwuspadowe, kryte dachówką. W ścianie frontowej wykusz. Częścią składową założenia jest park naturalistyczny z końca XIX w., zajmujący powierzchnię 6 ha.
Droga do części reprezentacyjnej założenia wiedzie przez dziedziniec gospodarczy zabudowany ciekawymi budynkami, do których zaliczyć należy neogotycką owczarnię z 1865 r. ze szczytami schodkowymi z krenelażem. Na terenie wsi położony jest kościół z XIII w., gotycko-romański, wielokrotnie przebudowywany, murowany z kamienia. Na dziedzińcu przykościelnym liczne drzewa pomnikowe.

Kołacz – niemiecka nazwa Kollatz

51

Gmina Połczyn Zdrój, powiat szczecinecki

Kołacz, jak wiele wsi na terenie nie tylko gminy Połczyn Zdrój, powstanie swoje wiąże z nazwiskiem znanego rodu pomorskiego von Manteuffel. Jest to bowiem stare lenno rodu, a współczesna wieś wywodzi swoją przeszłość od funkcjonującego już od XVII w. folwarku. Majątek Kołacz nie zmieniał właścicieli aż do marca 1945 r. Pozostałością po właścicielach jest zespół pałacowo-parkowy z pałacem wzniesionym na przełomie XVII i XVIII w. i przebudowanym w II poł. XIX w. W jej wyniku powstał obiekt bezstylowy z elementami neogotyckimi. Część główna – wieloosiowy korpus został wzniesiony na przełomie XVII i XVIII w. Z tego okresu zachowała się sień oraz ściany obwodowe. W trakcie XIX w. do korpusu głównego dostawiono przybudówkę oraz jedno skrzydło, ponadto przy fasadzie korpusu głównego dobudowano ryzalit wielobocznyna osi wejścia. Zmieniono też wystrój elewacji budynku głównego.

Pałac usytuowany jest w kompleksie zabudowań gospodarczych (częściowo zachowanych); dojazd do pałacu wiedzie wzdłuż alei lipowej. Za pałacem, po jego północnej stronie XIX-wieczny park naturalistyczny o pow. 2 ha.

Kotłowo – niemiecka nazwa Kotlow

52

Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński

Dwór z końca XVIII lub pocz. XIX w., wzniesiony w kilku fazach, o bryle nieregularnej, złożonej z parterowego korpusu głównego na planie prostokąta i piętrowego aneksu na planie kwadratu. Korpus główny z piętrowym ryzalitem z trójkątnym zwieńczeniem, częściowo podpiwniczony, kryty wysokim dachem naczółkowy, aneks dachem czterospadowym. Najstarszą częścią dworu jest korpus główny. Stolarka częściowo XIX-wieczna. W oknach werandy częściowo zachowane resztki szybek z wstawioną dekoracją. Przed dworem częściowo zachowane budynki gospodarcze. Na południe od zabudowań XVIII-wieczny park krajobrazowy o pow. 2 ha.

Kotłowo to stare lenno rodziny von Kameke, w rękach których przetrwał do pocz. XIX w., kiedy to przeszło na własność rodziny von Vilnnow. Ostatnim właścicielem był H. Haling.

Kozia Góra - niemiecka nazwa Cosesec 53

Gmina Karlino, powiat białogardzki

Kozia Góra to stary, średniowieczny majątek rycerski nadany przez księcia pomorskiego rodzinie von Podewils. Oddanie majątku w lenno nastąpiło nie później niż w XIV w. W rękach rodziny von Podewils lub członków z nią spokrewnionych przebywał do końca II wojny światowej.

Twórcą zachowanego założenia pałacowo-parkowego z przełomu XVIII i XIX w. był Heinrich Friederich von Podewils.

Częścią centralną założenia jest pałac zbudowany w stylu barokowym, wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta. Pod koniec XIX w. został przebudowany w tak modnym w tym czasie stylu neogotyckim. Pojawiły się ozdobne krużganki, wieże i balkony. Najbogatsza jest elewacja południowa, tam też znajdują się rzeźby rycerzy oraz kartusze herbowe. O wielkości pałacu świadczy jego kubatura ponad 7800 m^3. Pałac obecnie w stanie remontu, który ma doprowadzić do powstania ekskluzywnego hotelu.

Przed pałacem rozległe podwórze gospodarcze zabudowane XIX- i XX-wiecznymi budynkami w stanie ogólnie dobrym. Najciekawszym obiektem gospodarczym jest spichlerz murowano-szachulcowy pochodzący z XVIII w.

Z tyłu, za pałacem park krajobrazowy, założony w XVIII w. Rozciąga się po obu stronach rzeki Młynówki.

Kraśnik Koszaliński 54
– niemiecka nazwa Kratzig
Gmina Biesiekierz, powiat koszaliński

Pałac z poł. XIX w., przebudowany w XX w., neoklasycystyczny, wybudowany na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z pseudoryzalitem na osi elewacji, zwieńczony trójkątnym zakończeniem. Dach czterospadowy, elewacja bogato ozdobiona. We wnętrzu pałacu zachował się plafon stiukowy, piece kaflowe i majolikowe. Od strony elewacji ogrodowej park krajobrazowy z XVIII/XIX w. o pow. 3 ha.
Zachowany zespół pałacowo-parkowy wybudowany został dla rodziny von Kameke, do której wieś, stanowiąca jej lenno, należała nieprzerwanie od poł. XVI w. aż po lata 40-te XX w.

Krągłe – niemiecka nazwa Bernardorf 55
Gmina Szczecinek, powiat szczecinecki

Założenie dworsko-parkowe z przełomu XIX i XX w., z zachowanym do dzisiaj dworem bez wyraźnych cech stylowych. Jest to budowla na planie prostokąta, z półkolistym portykiem na osi fasady. Podpiwniczona, parterowa z częściowo mieszkalnym poddaszem, przykryta dachem naczółkowym. W połaci dachu wystawki, zarówno od strony fasady jak i strony ogrodowej. Dwór jest zaniedbany, uszkodzony dach, wnętrza częściowo zniszczone. Z dawnego założenia gospodarczego zachowały się dwa ceglane budynki gospodarcze z pocz. XX w.

Krępa - niemiecka nazwa Krampe 56
Gmina Bobolice, powiat koszaliński

Zachowane do dnia dzisiejszego założenie dworsko-pałacowe usytuowane jest w południowo-wschodniej części wsi i złożone jest z parku i kilku budynków gospodarczych. Zbudowane zostało w II poł. XIX w., rozbudowane na pocz. XX w. przez rodzinę von Versen, która była właścicielami majątku od XVIII w aż do 1945 r.
Pierwotnie w skład założenia wchodził i stanowił jego centralną część dwór neogotycki, rozebrany w latach 1970-1971. W dobrym stanie zachowała się murowana z cegły, neogotycka kaplica grobowa, usytuowana w głębi bukowego lasu. Pierwotnie założenie ogrodzone było kamienno-ceglanym murem, z którego zachowała się brama wjazdowa oraz baszta. Całość nawiązywała do śre-